

Povztek / TL;DR

Kot splošen vtis vseh panelov, ni bilo treba brati med vrsticami, da so bili panelisti zaskrbljeni nad vplivom Rusije in Kitajske na CEE regijo. Tudi, da zahodna evropa nima vedno posluha za te (in druge) težave CEE, ter da se moramo zato sami organizirati, da se nas bolje sliši. Obema trditvama bi težko oporekal.

Glavni poudarek pa je bil na delavnicah, kjer sem bil del „Innovation, competitiveness and competition in the digital market“. Brainstorming se mi zdi, da je bil precej ploden in skupina naj bi tudi kasneje še sodelovala pri osnutku. Končni produkt naj bi bila priporočila ali smernice za Latvijo predsedstvo 3SI kako naj se CEE regija usmeri glede digitalnega.

Tema in format

LUGOS sem zastopal na delavnici „Towards the 3SI Civil Society Forum“ <https://visegradinsight.eu/3si2025/>, ki je del „3 Seas Initiative“ (= znotraj Evrope države med jadranskim, baltskim in črnim morjem).

<https://3seas.eu/> https://en.wikipedia.org/wiki/Three_Seas_Initiative

Participiralo je cca. 60 povabljenih strokovnjakov iz civilne sfere.

Dan je bil razdeljen izmenjajoče se na panele in delavnice.

Paneli so bili čez palec polovica političnih akterjev (npr. Mark Boris Andrijanič), polovica pa predstavniki Meta (Facebook) in Microsoft. Ti paneli so služili bolj „inspiraciji“ (beri: standard keynote fluff) pred vsako seanso delavnic.

Delavnice so bile na 5 tem, in smo se na isto temo dobili trikrat tekom dneva – šlo je za brainstorm format in naj bi nas v prihodnje še pozvali za povratno informacijo na osnutek povzetka delavnic. Tema pri kateri sem sodeloval je bila „Innovation, competitiveness and competition in the digital market“.

Glavni cilj srečanja je, da se iz teh delavnic izlušči predlog smernic, ki naj bi ga 3SI zastopala med njenim Latvijemskim predsedstvom.

Celotna agenda je tu – ene tri imena so bila druga, zaradi bolezni/odsotnosti: https://visegradinsight.eu/app/uploads/2022/01/3SI-Digital-CSF-25-January-2022-programme-as-of-15_01_2022.pdf

Vpliv GAFAM in politike

En od večjih pomislekov, ki sem ga imel, je da je na veliko pisalo „Powered by Meta“ povsod. Kar sem organizatorjem (Res Publica Nova) tudi pred dogodkom omenil.

Stvar je potekala prek Zoom in Miro <https://miro.com>, tako da o Facebooku ipd. ni blo ne duha ne sluha med uporabo. Verjetno je šlo za kaka sponzorska sredstva in pomoč pri organizaciji.

Na 2 (od 3) panelov so sicer bili (CEE regionalni) predstavniki tako Meta kot Microsoft, ampak so se precej držali teme. Kakega očitnega lobiranja ni bilo opaziti, so pa podpirali enotno politiko oz. zakonodajo po celotni EU. To od multinacionalk lahko pričakujemo, ker se jim je potem treba ukvarjati z manj različnimi jurisdikcijami. Nič novega, nič ekstra sumljivega torej.

Kar se politične reprezentacije tiče, je bilo dokaj razpršeno (vsaj strani EPP in ALDE sem videl tam) in tudi tu se je v glavnem držalo teme.

Kolikor sem opazil, čeprav so panele dominirali, predstavnikov politike in velekorporacij ni bilo na delavnicah. Če za nazaj pomislim, se mi zdi, da so prišli vsak samo na svoj panel.

Skratka, vsaj na tem dogodku, je bilo vse videti precej kul, clean, odkrito in konstruktivno.

Zapiski s panelov

Europe's digital future - CEE perspective

Na prvem panelu je Mark Boris Andrijanič izpostavil kot glavni problem pomanjkanje digitalnih sposobnosti v CEE regiji (se strinjam, da je problem). In da bo nov digitalni zakon v sloveniji (tist o digitalnem bonu) prinesel velik napredek na tem področju.

Predstavnica Meta (= Facebook) je poudaril, da moderna nafta niso nujno podatki, ampak zaupanje. To se mi je zdela zanimivo misel za izpostaviti – tako sama po sebi, kot da je to izjavil predstavnica Meta.

Na temo „digitalne suverenosti“ (“digital sovereignty”) je predstavnik Microsoft poudaril, da je pomembno ostati odprt (karkoli točno je s tem mislil).

Na temo „digitalne suverenosti” je verjetno relevantno branje: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651992/EPRS_BRI\(2020\)651992_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651992/EPRS_BRI(2020)651992_EN.pdf)

Predstavnica Meta pravi, da je mogoče treba paziti na to, da se pod „EU digital sovereignty“ ne skriva nacionalističen protekcionizem. Problem, da je tudi, da se v EU začne vedno več zakonodaje o digitalnih temah reševati na nacionalni ravni, namesto EU.

(Nooooo waaaay, dejansko je nekdo rekel „cyberspace“! Hahaha! XD)

Mark Boris Andrijanič je izpostavil, da moramo paziti, da ne outsourcingujemo partnerjem, ki v resnici niso naši partnerji oz. ne delujejo v našem ali skupnem interesu.

Data driven economy and society

Na drugem panelu je predstavnica GlobalFocus Center poudarila, da CEE regiji manjka glas tako napram (zahodni) EU kot mednarodnim korporacijam, ker smo individualno manjši (skupaj sicer precej veliki), in globalno gledano govorimo manjšinjske jezike. Torej korporacija več pridobi, če nekaj lokalizira za frankofoni, anglofoni ali nemško-govoreči trg, kot npr. kak slovanski (razen ruskega) jezik.

Microsoft se je pohvalil, da so odprli center na Poljskem. Tudi omenil, da nobena ena firma ne more vsega data-driven napredka sama narest, ampak je treba sodelovat in gradit skupaj.

GlobalFocus poudaril, da čeprav si v CEE regiji med seboj države ne zaupamo zelo – žalostno, a res! –, je nujno, da se skupaj organiziramo za skupen trg, namesto da se ves naš talent izseli v ZDA in inovativne gospodarske družbe proda ZDA ali Kitajski.

Microsoft in Meta poudarjata, da podpirata enotno zakonodajo v EU.

(Ha! Microsoft omenil kriptografijo (poleg AI) ... skor, skor, še kako urco, pa bo nekdo blockchain zinu ;) ... no, na konc ni, hvalabogu)

GlobalFocus spet podal dober komentar, da če ne bomo v EU (in CEE) hitro napredovali, bomo odvisni od korporacij v ZDA in Kitajski, in da je nerazumno zahtevati od korporacije (npr. GAFAM), da se ustrelji v lastno koleno in „popravi“ algoritm, s katerim odlično služi, da bo delal bolj etično a manj dobičkonosno.

3SI Latvian Presidency - priorities and challenges for digital scale up in the region

Očitno je, da je Ian Brzezinski (Atlantic Council) glavna zvezda tretjega panela. Ker je pred tem panelom bil odmor za kosilo, se je začelo kot neformalni klepet med Brzezinskim in organizatorji o tem kako bi morala Rusija plačati za spravljanje celotne regije v težavo, ker zato vsi, ki so blizu Ruske meje posledično zglejajo riskantni za investicije.

V osnovi je tretji panel, kjer je bil poleg Brzezinskega, še Artūrs Toms Plešs (Minister for Environmental Protection and Regional Development, Latvia), govoril v glavnem o CEE regiji kot mejni regiji z Rusijo (in Kitajsko) in geopolitičnem pomenom tega. Brzezinski je med svojim govorom kar močno laskal poljakom, ukrajincem in romunom.

Splošen vtis delavnice „Innovation, competitiveness and competition in the digital market“

Glede delavnic, moram reči, da so presegle moja (sicer precej zadržana) pričakovanja.

Vsaj ta v kateri sem bil, je bila kar konstruktivna in če bodo dejansko upoštevani vidiki pri predlogu digitalne politike, ki naj bi ji 3SI sledila, bi znalo to biti pozitivno.

V fazi, v kateri smo delavnico zapustili – vodja delavnice naj bi rezultate povzel in naprej razvil, in naj bi v prihodnje naprej dodelali priporočila – smo identificirali naslednje točke.

- za iskat priložnosti (visok potencial, enostavno implementirat):
 - boljša podpora in več sredstev za FOSS in odprte formate za trajnostno tehnologijo
 - s tem povezano, razbit problem NIH (not invented here) v javnem sektorju ter spodbujati skupen razvoj FOSS, na principu Public Money, Public Code <https://publiccode.eu/>
 - problem: starejši (cca. 50+) so v praksi izključeni iz digitalnega sveta v CEE
 - 5G (oz. nasploh boljša) infrastruktura
 - bolj fleksibilna imigracijska politika, da se pridobi IT kader
 - ukinit (o)mej(itv)e za digitalne storitve znotraj EU trga
- za opazovati naprej (visok potencial, težko implementirat):
 - digitalno izobraževanje, ki temelji na bodočih potrebah, ne trenutnem povpraševanju
 - s tem povezano, da naj se ljudi učijo ustvarjati, ne samo konzumirati digitalne dobrine
 - z istim povezano, da je potrebno investirati ne samo v software, ampak tudi hardware; kar smo pri trenutnem pomanjkanju čipov ugotovili, da je ne samo poslovnega, ampak strateškega pomena
 - zmanjšati odvisnost od vedno istih (velikih) dobaviteljev
 - energetska varnost, ki temelji na ogljično-nevtralni tehnologiji
 - interna konkurenca v CEE
 - s tem povezane pravne ovire ter deteriorizacija pravne države na Poljskem in Madžarskem
- za pogledati kasneje (nizek potencial, enostavno implementirat):
 - ali bo Digital Services Act (ponesreči) v praksi zaviral inovacije?
 - (izboljšaj Zoom chat, ali ga zamenjaj za kaj drugega – to domnevam, da je bil bolj testna, kot resna opomba)
- za zavreči (nizek potencial, težko implementirat):
 - (nismo imeli predlogov)
- še ne kategorizirani predlogi/notice:
 - države v CEE regiji se šele zdaj srečujejo z ekspanzivnim modelom digitalnih trgov; vpliv velikih igralcev še ni povsem viden
 - to zna biti pravi čas, da se uredi varstvo trga in domačih poslovnežev; države CEE imajo interes to čimprej sprejeti
 - hkrati, pa je treba paziti, da ureditev ne bi udarila nazaj, tako da bi bolj škodila domačim, kot (velikim) tujim gospodarskim družbam
 - dobro bi bilo zapisati izkušnje držav CEE regije glede procesa digitalizacije

- dobro bi bilo ugotoviti, kaj oz. na katerem nivoju točno v CEE regiji primanjkuje pogojev za inovacije na IKT področju (zaenkrat še odprto vprašanje); so to: tehnična znanja; poslovna in pravna znanja; obstoj skupne odprte platforme (kot npr. Linux za oblak); več sredstev za civilno sfero (npr. NVO), da inovira, kjer ni poslovnega interesa; ali kaj ...?
- problem pomanjkanja žensk v IKT
- IKT specialisti iz Ukrajine, Belorusije ter drugih držav širše regije: balkan, Turčija, sredozemje

Kot rečeno, je bilo delavnic 5, in sicer:

- Disinformation policies and cybersecurity
- Advertising, illegal content, and platform responsibility
- Innovation, competitiveness and competition in the digital market
- Privacy and Transatlantic data transfers
- Safe and trustworthy AI